

Nogle bemærkninger om studiet af faget tysk juridisk sprog

Af EBBE FALCK*)

Nedenstående artikel beskæftiger sig med Handelshøjskolens sprogstudier, specielt med undervisningen i tysk juridisk sprog, og giver som eksemplifikation til det behandlede en kortfattet oversigt over tyske advokaters retsstilling og organisation.

I

De ordbøger og andre leksikale opslagsværker, som normalt benyttes af sprogstuderende indeholder kun i ringe omfang — eller slet ikke — de glosser eller stileksempler, man har brug for ved juridiske oversættelser eller versioner. Det kan være forbundet med ret store vanskeligheder at finde frem til oversættelsen af f. eks. »rette kreditor«, »hjemmel«, »fungibel ting«, »fri-findelse«, »afvisning« o.s.v. — Sådanne termini optræder derhos kun relativt sjældent i det almindelige sprog, hvorfor selv megen læsning af almindeligt sprog kun i begrænset omfang medfører, at man støder på dem. Indlæringen af sådanne termini og tilegnelsen af denne specielle juridiske stilart må altså foregå ved læsning af juridisk materiale, lovttekster, lærebøger, formularbøger, o.l.

Men selvom det som ovenfor anført kan være forbundet med stort besvær at finde frem til oversættelsen, henholdsvis versionen af en given juridisk terminus, er hovedvanskeligheden næppe denne, men derimod snarere af semantisk art, hvilket i denne forbindelse vil sige, at det i et vist omfang vil være nødvendigt at have kendskab til det nøjagtige juridiske betydningsindhold af en forekommende terminus for at nå frem til den korrekte oversættelse. I en del danske domskonklusioner støder man på sætningen: Sagens omkostninger ophæves, hvilken sætning for en normal sproglig forståelse må betyde, at den givne retssag altså ikke ved den domstol, der har afsagt dommen, medfører omkostninger af nogen art. Følgelig skulle man kunne oversætte den nævnte sætning til tysk f.eks. således: Die Kosten des Rechtsstreits werden aufgehoben. En sådan oversættelse ville være direkte urigtig, idet den danske sætning betyder, at hver af parterne bærer sine omkostninger, hvorfor oversættelsen burde have været f.eks.: Jede Partei

*) Amanuensis, translator, cand. jur., Sproginstiuttet, Handelshøjskolen i København.

trägt die eigenen Kosten. For at blive ved det valgte eksempel kunne man endvidere rejse det spørgsmål, om »sagens omkostninger« i dansk ret er identisk med »die Kosten« i tysk ret. Det er ikke tilfældet, men på dette sted er det unødvendigt at gå nærmere ind på forskellene. — For en ordens skyld bemærkes, at det nævnte eksempel kun er en enkelt situation af et desværre uhyre antal situationer af lignende art.

Af foranstående fristes man til at konkludere, at oversættere af juridiske tekster foruden at være sprogfolk så nødvendigvis også må være jurister. Det er de i praksis ikke, idet kombinationen juridisk uddannelse og sproglige kvalifikationer på et højere plan ikke ret ofte forekommer. Oversættere af juridiske tekster — vel hovedsageligt translatører — er normalt ikke tillige jurister, og dette vil formentlig i nogle tilfælde kunne bevirke, at der opstår en ikke ringe skævhed i en given oversættelse.

For i nogen grad af afhjælpe denne manglende juridiske uddannelse bør studiet af faget juridisk sprog formentlig koncentrerer om tilegnelsen af den metode, ved hvilken man finder frem til den rette oversættelse, i stedet for at den studerende sætter kræfterne ind på en død ophobning af et uhyre glosemateriale, og overensstemmende med dette synspunkt er undervisningen i tysk juridisk sprog på EA og EK-trinet lagt til rette.

De studerende gøres først og fremmest bekendt med den juridiske systematik, den inddeling af retsstoffet, der har fået navnet »Det Hugo-Heiseske system«, altså den klassiske opdeling i offentlig ret og privatret og disse discipliners underdiscipliner. Selvfølgelig kunne en anden systematik lægges til grund, men specielt for tysk rets vedkommende består »det Hugo-Heiseske system« den dag i dag praktisk talt uantastet, og — fristes man til at sige — vel egentlig også for så vidt angår dansk retsvidenskab. — De studerende gøres videre bekendt med eksisterende danske lovbøger, monografier, lovsamlinger, domssamlinger og tidsskrifter samt tilsvarende tyske, gøres opmærksom på eksistensen af bibliografier og sættes ind i, hvorledes disse benyttes. Det formål, der søges opnået herved, er, at få de studerende ud af skolebænkssituationen og at inspirere dem til selv at gå til kilderne, med andre ord få dem til virkelig at studere. — De stile, de studerende skriver, (EA hver 14. dag, EK hver uge) er i det omfang den indtil nu forløbne tid har tilladt det, »konstruerede« d.v.s. stilene behandler et bestemt tema, og der gøres på forhånd opmærksom på, hvor dette stof kan findes på dansk og hvor på tysk. — Efter et skøn over et emnes betydningsfuldhed — alt set ud fra et oversættelsessynspunkt — fremstilles efterhånden kompendier over praktisk vigtige spørgsmål. Kompendierne har sædvanligvis en tredeling: danske retsregler om emnet, tyske retsregler og en sammenligning mellem danske og tyske forhold ud fra et oversættelsesaspekt. Det

givne emne behandles i det store og hele udtømmende, omend selvsagt i meget knap form. Kompendiets tyske del medtager ofte nogle retshistoriske bemærkninger. Dette sker dels for i beskedent omfang at give de studerende et kulturelt indblik i tyske forhold, og dels fordi tyske retsreglers forståelse ofte forudsætter et vist historisk kendskab til den forudgående udvikling. Få gør sig klart, at der indtil 1. januar 1900, på hvilken dato »Bürgerliches Gesetzbuch« trådte i kraft, ikke herskede retsenhed i Tyskland på den borgerlige rets område. I de syv østlige preussiske provinser gjaldt »Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten«, trådt i kraft 1. juni 1794, for de tyske lande på venstre Rhinbred og for de på højre Rhinbred beliggende dele af det tidligere hertugdømme Berg gjaldt »Code Napoléon«, trådt i kraft 1807, i Sachsen og visse andre områder gjaldt »Bürgerliches Gesetzbuch für das Königreich Sachsen«, trådt i kraft 1. marts 1865, og hvor ingen af disse lovkomplekser havde gyldighed gjaldt »Das gemeine Recht«, hvorved forstås national tysk ret med den assimilerede romerske og kanoniske ret som sekundær retskilde. — Først »Bürgerliches Gesetzbuch« bragte denne retstilstand til ophør. — I det følgende skal der gives et eksempel på et sådant kompendium. Som emne er valgt advokatvæsenets ordning, dog således, at kun kompendiets »tyske del« anføres, dels af pladshensyn, og dels fordi den »danske del« hovedsagelig har interesse for de studerende. Desuden bemærkes at kompendieeksemplet i et vist mindre omfang har måttet ændres, foranlediget af dets anvendelse i nærværende festskrift.

II

Den ældre romerret kender ikke begrebet advokater som erhvervsudøvende stand. Fornemme romere (Cato, Cicero) påtog sig lejlighedsvis advokatvirksomhed, oprindeligt gratis, senere mod et salær (honorarium). — Først i kejsertiden blev advokatvirksomhed et erhverv. Der skelnedes mellem procederende og ikke-procederende advokater (advocati og procuratores), nogenlunde svarende til nutidens ordninger i Frankrig (avocats — avoués), England (barristers — solicitors) og Italien (avocati — procuratori).

Den tyske middelalders civilproces krævede principielt parternes personlige fremmøde; de kunne dog medbringe en »Fürsprech«. — Først efter receptionen af romerretten opstod i Tyskland en særlig advokatstand, der dog var lidet anset, bl.a. på grund af en fremherskende tendens til at trække sagerne i langdrag (Verschleppung der Prozesse).

I året 1781 afskaffede Frederik den Store midlertidigt advokatvæsenet i

Preussen. I advokaternes sted trådte »Assistenzräte«. Disse var embedsmænd med fast løn; de var selv medlemmer af den givne domstol og blev af denne beskikket til understøttelse af parterne (den Parteien zugeordnet). — Ordningen var uholdbar, og i 1793 afløstes »die Assistenzräte« af »die Justizkommissare«, der udøvede et frit advokaterhverv. Disse »Justizkommissare« blev ret hurtigt en anset stand, og i 1849 blev i Preussen betegnelsen »Rechtsanwalt« indført for disse advokater.

Advokatvæsenet trængte imidlertid til en enhedsløsning. Denne kom med »Die Rechtsanwaltsordnung« (RAO) af 1. juli 1878 — en af de såkaldte »Reichsjustizgesetze«. Ved denne lov realiseredes på væsentlige punkter princippet om »die freie Advokatur« (Retten til at få meddelt beskikkelse — Zulassung — når de personlige betingelser herfor var opfyldt), hvorhos der etableredes en vidtgående uafhængighed af justitsforvaltningen.

I tiden efter 1918 — Weimartiden — svækkedes advokaternes retsstilling. Advokater kunne således ikke møde for de i 1920 oprettede »Arbeitsgerichte«, og underretternes saglige kompetence udvidedes, hvad der fik indskrænkende virkning på advokattvungen.

I den nationalsocialistiske tid medførte det forhold, at justitsforvaltningen blev rigsretligt ordnet, den såkaldte »Freizügigkeit der Rechtsanwälte«, d.v.s. en ret for advokaterne til frit at nedsætte sig overalt i riget, men ved »Die Reichs-Rechtsanwaltsordnung« (RRAnwO) af 13. december 1935 »in der Fassung der Bekanntmachung« af 21. februar 1936 blev advokaternes *ret* til at få meddelt beskikkelse opgivet. I stedet trådte et udvælgelsesprincip, hvorefter rigsjustitsministeren skønnede frit over om beskikkelse skulle meddeles eller ej. — Også andre indskrænkninger gennemførtes.

Efter 1945 forbød besættelsesmagterne i første omgang alle advokater at udøve deres erhverv; advokatvæsenet gik i opløsning, og i de forskellige zoner ordnedes spørgsmålet om »die Zulassung« forskelligt, tildels gjordes »die Zulassung« afhængig af, om der skønnedes trang til flere advokater.

Efter 1949 arbejdedes der på en nyordning af advokatvæsenet. Da advokaternes antal var vokset betydeligt og oversteg det bestående behov, var det et spørgsmål, om det frie advokatur overhovedet burde genindføres. Stærkt omstridt var endvidere spørgsmålet om eventuel bibeholdelse af en prøvetid forud for beskikkelsens meddelelse, og spørgsmålet om de såkaldte »Ehrengerichte«s sammensætning og kompetence. I de følgende år avendtes overordentlig megen tid og arbejde på at finde en løsning på problemerne; det var — hovedsagelig af politiske grunde — ikke let at blive enige om de retsregler, der skulle være gældende for advokatvæsenet, men det lykkedes dog omsider, idet Forbundsdagen i sin 3. valgperiode

(1957—61) vedtog »Die Bundesrechtsanwaltsordnung« (BRAO) af 1. august 1959, trådte i kraft 1. oktober s.å. — BRAO suppleres af de af »Bundesrechtsanwaltskammer« den 11. maj 1957 vedtagne »Richtlinien für die Ausübung des Rechtsanwaltsberufs«, de såkaldte »Sodener Beschlüsse«. Disse »Richtlinien« er ikke lovregler, men de spiller en væsentlig rolle for fortolkningen af BRAO. Den tyske højesteret, »der Bundesgerichtshof« (BGH) har udtalt, at »... es Pflicht eines jeden Rechtsanwalts ist, sich mit diesen Richtlinien vertraut zu machen, und dass ein etwaiger Rechtsirrtum nicht unverschuldet wäre...« — BRAO er senere ændret på principielt uvæsentlige punkter, hovedsagelig som en ajourføring med senere tysk lovgivning.

BRAO bygger på følgende principper: Einheit der Advokatur, Erfordernis der Befähigung zum Richteramt, Grundsatz der freien Advokatur und der Freizügigkeit, Grundsatz der Lokalisation og Grundsatz der Selbstverwaltung.

Retten til at udøve virksomhed som advokat forudsætter en *Zulassung*. Denne meddeles — efter at det kompetente Rechtsanwaltskammer (herom nedenfor) er hørt — af vedkommende delstats justitsminister som en bunden forvaltningsakt, d.v.s. ansøgeren har retligt krav på denne Zulassung, når han opfylder betingelserne for at få den.

Ved Zulassung forstås BRAO en dobbelthed, dels *Zulassung zur Rechtsanwaltschaft* og dels *Zulassung bei einem Gericht*. Zulassung zur Rechtsanwaltschaft forudsætter, at ansøgeren er i besiddelse af *die Fähigkeit zum Richteramt*, d.v.s. opfylder de uddannelsesbetingelser, der kræves for at kunne blive dommer. Disse betingelser er opregnet i Deutsches Richtergesetz (DRiG) af 8. september 1961 §§ 5—7, der bestemmer, at den pågældende skal have bestået 2 statseksaminer. Den første eksamen aflægges efter et retsvidenskabeligt universitetsstudium af mindst 3½ års varighed. Kandidaten udnævnes herefter af vedkommende delstats justitsminister til *Gerichtsreferendar*, i Baden-Württemberg til *Referendar* og i Bayern til *Rechtsreferendar*. Herefter følger en uddannelse i praksis, *Vorbereitungsdienst*, af 2½ års varighed. DRiG § 5 bestemmer hvor lange perioder inden for de 2½ år, der skal gøres tjeneste ved en domstol, en påtalemyndighed, hos en advokat og i forvaltningen. — Uddannelsen afsluttes med en ny eksamen, *die grosse Staatsprüfung*, der aflægges for vedkommende Oberlandesgericht. Denne eksamination tager stilling til om kandidaten har *die Fähigkeit zum Richteramt*. Består eksaminationen er kandidaten *Assessor* eller hvis han forbliver i justitstjenesten *Gerichtsassessor*. — For en ordens skyld bemærkes, at de i DRiG opstillede fordringer er minimumskrav. Dommeruddannelsen beror væsentligt på delstaternes lovgivning, og der kan således fra stat til stat forekomme ikke helt ringe forskelligheder.

Zulassung zur Rechtsanwaltschaft kan ikke tildeles abstrakt, men kun i forbindelse med en *Zulassung bei einem bestimmten Gericht der ordentlichen Gerichtsbarkeit*, BRAO § 18, for det meste en *Landgericht* (LG, 1. instans og appelinstans for underretten, *Amtsgericht*, AG) eller en *Oberlandesgericht* (OLG, appelinstans for LG). Dette forhold benævnes *der Grundsatz der Lokalisation* eller *die Gerichtsgebundenheit*. Denne principielle ordning brydes imidlertid i et vist omfang af BRAO §§ 23 og 24, idet den advokat, der er zugelassen ved en AG, også er zugelassen ved den LG, i hvis retskreds den pågældende AG har sit sæde, § 23, og den advokat der er zugelassen ved en LG er tillige zugelassen ved de LG, der ligger »an demselben Ort« og endvidere »bei einem benachbarten Landgericht«, § 24. — En sådan Zulassung ved flere domstole benævnes *Simultanzulassung*. — Derimod er en advokat, som er zugelassen ved en OLG, ikke zugelassen ved nogen anden domstol, BRAO § 25.

Disse bestemmelser gælder imidlertid kun i civile sager og (i praksis) ikke ved AG. For disse sidstnævnte domstole kan enhver advokat møde (med undtagelse af de advokater, der er zugelassen ved Bundesgerichtshof) idet en part i en underretssag, der behandles ved en AG, kan lade møde ved enhver, der efter den borgerlige rets regler ville kunne optræde som fuldmægtig. Den i Tyskland iøvrigt bestående advokattvang gælder altså ikke ved en AG og her altså heller ikke den i Danmark principielt bestående advokateneret. — Reelt set er forholdet det, at de pågældende advokater i disse tilfælde ikke møder i deres egenskab af advokater, men kun på basis af en fuldmagt. — Det, der tilsigtes opnået ved denne udviklede ordning, vedrører hovedsageligt situationen appel fra en LG til en OLG. Man ønsker appellsagen behandlet af helt friske kræfter, ikke blot andre dommere, men også andre advokater. Om bestemmelserne helt når deres formål er tvivlsomt, idet det i praksis ofte forekommer, at en advokat ved en LG, AG indgår kompagniskab (sich assoziiert) med en advokat ved en OLG.

Der tilkommer en advokat *Freizügigkeit*, d.v.s. han har ret til at ned-sætte sig i en hvilken som helst delstat, uanset hvor han måtte have erhvervet sin *Fähigkeit zum Richteramt*. Endvidere kan hans Zulassung ved en given domstol til enhver tid ændres til en Zulassung ved en anden domstol.

Advokaterne er organiseret i såkaldte *Rechtsanwaltskammern* (RAK). Samtlige advokater i en retskreds, i hvilken en OLG er stedlig kompetent, danner et RAK. Der findes for tiden 23 RAK, hvortil kommer det sæt- lige RAK ved den øverte domstol, *Rechtsanwaltskammer bei dem Bundesgerichtshof* (RAK beim BGH). — RAKs organer er *der Vorstand*, *das Präsidium* og *die Versammlung der Kammer*. Der Vorstand består af

mindst 7 medlemmer, der vælges på 4 år af die *Versammlung der Kammer*. — Der Vorstand har til opgave at vejlede og råde medlemmerne i udøvelsen af advokatgerningen, at være mellemed i stridigheder mellem medlemmerne indbyrdes eller mellem disse og deres klienter, at påse, at medlemmerne opfylder deres advokatpligter, at afgive sagkyndige erklæringer o.s.v.

Samtlige RAK er sammensluttede i et *Bundesrechtsanwaltskammer* (BRAK). Det ledes af en præsident, 3 vicepræsidenter og en »Schatzmeister«. Det fatter sine beslutninger på generalforsamlinger, hvor de bestående RAK er repræsenteret af deres præsidenter.

Advokaterne er undergivet et disciplinæransvar, d.v.s. at en advokat kan *ehrengerichtlich* straffes, når han har »*seine Pflichten schuldhaft verletzt*«, BRAO § 113. Sager herom afgøres af de såkaldte *Ehrengerichte*. Der findes en Ehrengericht for hver RAK-kreds, BRAO § 92. Domstolen er besat med 3 advokater, som udnævnes af den pågældende delstats justitsminister for en periode af 4 år. De er »als Richter auf Zeit in das Richteramt berufen«. Die Ehrengerichte påkender disciplinærsager i 1. instans.

De af die Ehrengerichte truffne afgørelser kan, i det omfang de er appellable, indbringes for *der Ehrengerichtshof für Rechtsanwälte bei dem Oberlandesgericht*, BRAO § 100. Disse appelretter er besat med en advokat som retsformand og 2 advokater og 2 dommere som bisiddere.

En yderligere appellmulighed foreligger, idet de af sidstnævnte domstole truffne appellable afgørelser kan indbringes for *der Senat für Anwaltssachen beim Bundesgerichtshof*, BRAO § 106. Denne øverste instans er besat med BGHs præsident eller en senatspræsident som retsformand og som bisiddere 3 dommere og 3 advokater.

De hjemlede strafarter er: *Warnung* (advarsel), *Verweis* (irettesættelse), *Geldbusse* (bod) og *Ausschliessung auf der Rechtsanwaltschaft* (frakendelse af advokatbeskikkelsen). Verweis og Geldbusse kan anvendes kumulativt, BRAO § 114.

Sagerne rejses af påtalemyndigheden, ved die Ehrengerichte af vedkommende *Generalstaatsanwalt*, BRAO § 120, ved appelinstansen af *die Staatsanwaltschaft bei dem Oberlandesgericht*, BRAO § 144, og for den øverste instans af *der Generalbundesanwalt*, BRAO § 147.

Det var længe omtvistet, om disse domstole kunne anses som egentlige domstole. Denne strid er nu afgjort, idet BRAO opfatter dem som egentlige statslige domstole med en speciel saglig kompetence.

De ovenfor omtalte bestemmelser gælder advokater i almindelighed. Hertil knytter sig visse særregler for advokaterne ved BGH.

Medens en andrager, der opfylder de personlige betingelser og er i besid-

delse af die Fähigkeit zum Richteramt, har retligt krav på en Zulassung ved en AG, LG eller OLG, gælder dette ikke ved BGH. Her kan kun den opnå Zulassung, som »durch den Wahlausschluss für Rechtsanwälte bei dem Bundesgerichtshof benannt wird«, BRAO § 164. Dette Wahlausschuss »besteht aus dem Präsidenten und den Senatspräsidenten der Zivilsenate des Bundesgerichtshofes sowie aus den Mitgliedern des Präsidiums der Bundesrechtsanwaltskammer und des Präsidiums der Rechtsanwaltskammer bei dem Bundesgerichtshof«, BRAO § 165. Valget finder sted på grundlag af forslagslister, der kan indgives af BRAK og af RAK beim BHG, BRAO § 166. Afgørelsen træffes af *der Bundesminister der Justiz* efter et frit skøn over kandidatens egnethed og retslivets behov, BRAO § 170. — Som følge af de store krav, der stilles til en advokat ved BGH, såvel hvad juridisk kvalitet som økonomisk status angår, er deres antal meget lille, for tiden ca. 20.

En yderligere særbestemmelse for advokater ved BGH er reglen i BRAO § 174, hvorefter disse advokater har en særlig organisation, RAK beim BGH. Dette er omtalt ovenfor.

Endelig gælder om disse advokater den særregel, BRAO § 172, at de kun kan optræde »vor dem Bundesgerichtshof, den anderen oberen Bundesgerichten und dem Bundesverfassungsgericht«. Ved »die anderen oberen Bundesgerichte« forstås *das Bundesarbeitsgericht, das Bundessozialgericht og das Bundesverwaltungsgericht*.

III

Selvom kompendiets »danske del« ikke er medtaget her, vil det af den »tyske del« let kunne ses, hvor nødvendigt det er, at gennemarbejde et område for at nå frem til de rette oversættelser. — På grundlag af redegørelsen for de tyske forhold er det næsten blevet ligetil at oversætte beskikkelse, mødeberettigelse, advokatsamfund, advokatmødet, advokatrådet, kredsbestyrelse, kredsmødet, advokatnævn og flere andre termini. Dette skal ikke forsøges her; kun skal sluttelig et enkelt forhold kort berøres.

Ved lov nr. 125 af 10. maj 1958, trådt i kraft 1. juli s.å., indførtes for alle sagførere titlen advokat, dog således, at de, som før lovens ikrafttræden havde fået beskikkelse som højesteretssagfører, overretssagfører, landsretssagfører og sagfører stadig kan benytte deres oprindelige titler. — Loven medførte — for en oversætter — den behagelighed, at glosen »advokat« ikke volder nogen oversættelsesmæssig vanskelighed ved oversættelse til tysk. »Advokat« er simpelthen lig med »Rechtsanwalt«. — Men i mange år endnu vil titlerne højesteretssagfører, overretssagfører, landsretssagfører og sagfører fortsat eksistere. Glosen »højesteretssagfører« oversættes efter

fast translatørpraksis ved »ein bei dem Höchsten Gericht zuglassener Rechtsanwalt«. Det vil let ses, at oversættelsen er urigtig, idet den hos den kyndige tysker må fremkalde den vildfarelse, at en højesteretssagfører *kun* er mødeberettiget for højesteret. Rigtigere ville det formentlig være at erstatte ordene »dem Höchsten Gericht« med »sämtlichen Gerichten«. Oversættelsen bliver herved formelt korrekt, men det kan ikke bestrides, at den mister karakter og bliver farveløs. — Tilsvarende bemærkninger kan selvsagt gøres om de øvrige nævnte titler.